

Hand-out #4.3 Overvloedige gerechtigheid in gebroken relaties

Tekstgedeelte

31 Er is ook gezegd: Wie zijn vrouw verstoot, moet haar een echtscheidingsbrief geven.
32 Maar Ik zeg u dat wie zijn vrouw verstoot om een andere reden dan hoererij, maakt dat zij overspel pleegt; en wie met de verstotene trouwt, pleegt *ook* overspel.

Inleiding

Deze levensles is voor ons vandaag misschien wel de spannendste en heftigste die erbij zit. Ik heb er echt mee geworsteld om de goede woorden te vinden. Echtscheiding is een gevoelig en pijnlijk thema en de praktijk van het leven is weerbarstig. In die weerbarstige praktijk beweegt deze les zich, maar op de achtergrond klinkt een zeer sterke overtuiging van de onontbindbaarheid van het verbond van het huwelijk mee zoals die in de schepping gegeven is. Jezus 'schaft die overtuiging niet af', maar komt ons wel in de gebrokenheid tegemoet. Wat betekent de 'overvloedige gerechtigheid' van het Koninkrijk voor dit thema? En raakt het ook aan de manier waarop we andere relaties 'ontbinden'?

De inhoud van de levensles

Deze levensles heeft een 'voorgond' en een 'achtergrond'. Op de voorgond bespreekt Jezus een in Deuteronomium toegestane echtscheidingspraktijk die in zijn tijd een voor vrouwen zeer schadelijke vorm had gekregen. Op de achtergrond verwijst de les naar de Bijbelse visie op de (on)mogelijkheid van echtscheiding, die in Mattheüs 19 veel uitgebreider aan de orde komt. De focus in deze hand-out ligt op de les op de voorgond, maar om de les op de achtergrond kunnen we niet heen.

A. De les op de voorgond: schadelijke gerechtigheid van de Farizeeën (5:31-32)

In deze 3^e illustratie bij de 'overvloedige gerechtigheid' (zie 5:20) bespreekt Jezus een door de schriftgeleerden en Farizeeën gesanctioneerde praktijk.

**Er is ook gezegd: Wie zijn vrouw verstoot, moet haar een echtscheidingsbrief geven (31)*

Met de woorden 'er is ook gezegd' verwijst Jezus naar een wet uit Deuteronomium 24:1-4. Die wet gaat over de vraag of het voor een man is toegestaan een vrouw die hij eerder had weggestuurd (alleen een man mocht destijds een scheiding in gang zetten!) opnieuw als vrouw te nemen. Volgens vers 4 was dat niet toegestaan.

In deze wet wordt ook -terloops- de 'echtscheidingsbrief' genoemd die Jezus in vers 31 noemt. Dit was geen gebod, maar bestaande praktijk. Zo'n echtscheidingsbrief bood aan de verstoten vrouw een zekere bescherming. Die bescherming hield in dat ze zich kon verdedigen tegen de beschuldiging van overspel, maar ook dat ze eventueel kon hertrouwen of anderszins de prostitutie in gaan. Dat laatste was toen vaak de enige optie voor een vrouw, omdat een vrouw alleen geen enkele bestaanszekerheid had! De echtscheidingsbrief was dus een vorm van gerechtigheid, maar in de ogen van Jezus wel een hele beperkte.

In het toenmalige Jodendom liep een langdurige discussie over wettige echtscheidingsgronden. Mocht het alleen in geval van overspel of ook 'om allerlei redenen' (Mt.19:3)? Dit laatste was in de

toenmalige praktijk vaak het geval, met als gevolg dat vrouwen heel vaak slachtoffer werden van de willekeur van mannen. Een vrouw wist: ik kan zomaar aan de kant worden gezet. De 'gerechtigheid van de schriftgeleerden en Farizeeën' schiet hier dus tekort en Jezus gaat daar iets van zeggen.

**Maar Ik zeg u:* met het gezag van de Messias gaat Jezus hier onderwijs geven over de overvloedige gerechtigheid van het Koninkrijk in deze kwestie. Hij doet dat in negatieve bewoordingen, maar net als op veel andere plaatsen met de bedoeling ons wakker te maken en daarmee bij de positieve betekenis van het Koninkrijks-denken te komen.

**dat wie zijn vrouw verstoot om een andere reden dan hoererij, maakt dat zij overspel pleegt.* In de strenge rabbijnse school gold overspel als enige wettige echtscheidingsgrond en Jezus sluit zich daarbij aan. (Jezus verzet zich dus tegen de meer liberale school, die toestond dat vrouwen om 'allerlei redenen', zoals het eten laten aanbranden, werden weggestuurd).

Maar Hij doet hier vooral iets anders: Hij spreekt de mannen aan op hun verantwoordelijkheid! Zij moeten zich realiseren, dat wanneer zij vanuit hun comfortabele mannenpositie handelen, ze de in hun tijd toch al kwetsbare vrouwen groot onrecht aan kunnen doen. Sterker nog: ze brengen ze in een positie waarin ze niet anders kunnen dan een zonde begaan! Dat soort onrecht hoort niet thuis in het Koninkrijk van God. Integendeel, vanuit de overvloedige gerechtigheid van het Koninkrijk mag iets heel anders verwacht worden.

**en wie met de verstotene trouwt, pleegt ook overspel.*

Boem! Opnieuw pakt Jezus hier de mannen aan, nu als het gaat om hertrouwen. Blijkbaar beschouwden ze de afgegeven echtscheidingsbrief ook als een vrijbrief om zomaar weer te hertrouwen. Die vrijbrief wordt hier door Jezus verscheurd. In het licht van de oorspronkelijk bedoeling van het huwelijk is hertrouwen – behalve in geval van overspel/ontucht, waardoor de relatie feitelijk verbroken is - in de ogen van Jezus eigenlijk geen optie. Hij noemt het zelfs een vorm van overspel.

B. De les op de achtergrond – Echtscheiding kan eigenlijk niet, maar God komt onze gebrokenheid tegemoet (Mt. 19: 1-12)

In een discussie met de Farizeeën over wettelijke echtscheidingsgronden grijpt Jezus terug op hoe het 'vanaf het begin is geweest'. Het huwelijk is een ordeningsprincipe van onze Schepper en dus ook een ordeningsprincipe in het Koninkrijk van God. Een paar kernzinnen licht ik eruit.

**En die twee zullen tot één vlees zijn (vers 5)*

Dit gaat niet alleen over lichamelijke eenwording, maar over het ontstaan van een nieuwe levenseenheid. Paulus beschrijft het ook als een geestelijke eenheid, als weerspiegeling van de relatie tussen Christus en de gemeente. De bedoeling van het begin was dat een man en een vrouw in een geestelijk verbond gaan leven, los van vader en moeder en dus een nieuwe eenheid vormen, een nieuwe generatie.

**Dus, wat God samengevoegd heeft, laat de mens dat niet scheiden (vers 6)*

De huwelijkspartners worden door God tot een 'span' gemaakt, zoals twee trekdieren samen worden ingespannen voor een kar. Bedoeld dus om samen 'op te trekken' en 'de kar te trekken' van het leven. Weet dus waar je aan begint! Ze zijn daarmee onafscheidelijk verbonden. Het is niet aan ons mensen om ze wel te scheiden. En zeker niet aan mannen die hun vrouwen op

onrechtvaardige wijze in het ongeluk storten. Is dat de reden dat Jezus hier de onverbreekelijkheid van het huwelijk zo sterk benadrukt? Maar helemaal onverbreekelijk het niet, want ...

**Mozes heeft vanwege de hardheid van uw hart u toegestaan uw vrouw te verstoten (vers 8)*

Als gevolg van de zondeval is er 'hardheid van hart' in de wereld gekomen. Harten die bestemd zijn om lief te hebben kunnen hard worden vanwege zonden en wonden. In die gebroken wereld heeft onze Schepper volgens Jezus een concessie gedaan om erger te voorkomen. Als de hardheid van het hart niet meer kan genezen is echtscheiding toegestaan. Het is een tegemoetkoming van onze Schepper aan de gebrokenheid van het bestaan.

**Maar van het begin af is het zo niet geweest (vers 8b)*

De cirkel is weer rond. Het ideaal van het Koninkrijk blijft Gods oorspronkelijke plan. Maar dat gezegd hebbend geeft God ook ruimte om te dealen met gebrokenheid.

De (mogelijke) betekenis voor vandaag

Wat betekent 'overvloedige gerechtigheid' hier? Hieronder enkele overwegingen, die allemaal gaan over karaktervorming in het Koninkrijk van God.

Op koninklijke wijze afscheid nemen van elkaar

Vanuit de tekst op de voorgrond ligt de focus op wat we een 'koninklijke manier' van afscheid nemen kunnen noemen. Áls het zover komt dat ontbinding van het verbond onvermijdelijk is geworden, zorg dan dat je je partner geen onrecht en dus niet tekort (aan)doet. Sterker nog: doe hem of haar overvloedig recht, vanuit een hart dat zich door Jezus steeds weer zacht laat maken. Onderzoek met je hart wat de eenheid van leven ook ná de scheiding betekent. Heb je meest nabije naaste lief als jezelf, ook als de liefde bekoeld is.

Ook van toepassing op andere relaties?

Naast huwelijksrelaties zijn er ook andere relaties waarin het zover kan komen dat ze moeten worden ontbonden: vriendschappen, partnerschappen in business, arbeidsrelaties, ... Hoewel deze relaties niet geworteld zijn in een ordening 'van het begin' krijgen ze toch vaak het kenmerk van een verbond op hartsniveau. Als ontbinding noodzakelijk wordt, kan dat dan op koninklijke wijze? Zoeken we dan overvloedige gerechtigheid voor de ander?

Laat de hardheid van het hart niet regeren

Als relaties stukgaan gaan ook harten stuk. Als het tot een scheiding komt is daar al zoveel aan voorafgegaan. En vaak was er juist ook in dit proces die dynamiek van boosheid, minachting en cancelen waar Jezus in zijn eerste illustratie (5:21-24) over sprak. Als we niet oppassen gaan de woede en de minachting en dus de hardheid van het hart regeren. Maar ook in een scheidingsproces is er de mogelijkheid ons te bekeren omdat het Koninkrijk dichtbij is. En in dat Koninkrijk is overvloedige gerechtigheid te vinden die ons de kracht geeft alles op alles te zetten een zacht hart te houden of te laten worden naar de ander. Wie weet kan er tóch nog herstel komen en zo niet: behandel elkaar met zachtheid.

Scheiden en hertrouwen is niet ideaal ...

Hoe graag ik het ook anders zou willen (ik vind deze levensles echt een worsteling), nergens zegt Jezus dat scheiden en hertrouwen vervulling is van het oorspronkelijke ideaal. Een trouwverbond is heilig en in principe voor altijd. Daar zit iets heel moois in, maar in de gebrokenheid van het leven ook iets heel pijnlijks. Het liefst zouden we die pijn vermijden, bijvoorbeeld door veel

lichter en ruimer over deze dingen te denken, zoals dat in de wereld om ons heen het geval is. Leven in het Koninkrijk betekent echter dat we blijven geloven in het ideaal en in verband daarmee ook de last van de gebrokenheid dragen. Echtscheiding blijft een ongemakkelijke realiteit als we Jezus willen volgen in het Koninkrijk. En eigenlijk voelen we dat allemaal ook.

..maar God geeft wel ruimte

Inmiddels hebben velen van ons ervaren dat er vanuit de gebrokenheid toch weer een weg naar voren kan zijn. Die ruimte zien we ook bij verschillende ontmoetingen die Jezus met vrouwen heeft. De Samaritaanse vrouw in Johannes 4 heeft een reeks echtscheidingen achter de rug en wordt met de nek aangekeken, maar Jezus aanvaardt haar. En in Johannes 8 redt Jezus een vrouw in overspel gegrepen van het doodvonnis van de mannen de eerste steen niet durfden gooien. Jezus geeft in de gebrokenheid een nieuwe weg, een nieuwe kans.

Het aangaan van een nieuwe relatie in verbondenheid met God kan zo een gezegende weg zijn. De kerk is daarin meebewogen, zoekend en tastend, gaandeweg ontdekkend dat God ook ruimte biedt voor tweede kansen. In het licht van het onderwijs van Jezus blijft het een realiteit waarin we ons met schroom en hoop bewegen.

Verdiepende vragen

1. Wat roept deze levensles en de bovenstaande toelichting bij je op? Voor jezelf? In relatie tot anderen met wie je verbonden bent?
2. Kun je Jezus volgen in zijn les 'op de achtergrond'? Wat leer je van Hem? Wat vind je van zijn strenge standpunt?
3. Kun je Jezus volgen in zijn les 'op de voorgrond'? Waar liggen in onze tijd en situatie de gevaren om elkaar onrecht aan te doen of tot zonde te dwingen?
4. Hoe kun je jezelf en/of samen oefenen in verzachting van het hart vanuit de overvloed van de gerechtigheid? Hoe helpt dat in op koninklijke wijze afscheid nemen?
5. Welke ruimte zien we als leerlingen in het Koninkrijk voor een nieuwe start?

Oefening: Onderwerpen aan het gezag

Een van de disciplines van toewijding is 'onderwerpen aan het gezag'. Je kunt hier denken aan het gezag van het Woord, maar ook aan het gezag van de gemeente van Christus. Voor mij was het schrijven van deze hand-out een oefening in onderwerping aan het gezag van Meester Jezus. Sommige strenge uitspraken stuiten me tegen de borst en roepen weerstand in me op. Ik zoek naar ruimte. Toch voel ik me, als leerling in het Koninkrijk, gedrongen Jezus' gezag te aanvaarden en pas dan ruimte te zoeken.

Waarin heb jij je te oefenen in deze levensles?

Memoriseer: Mattheüs 5:20

Denk niet dat Ik gekomen ben om de Wet of de Profeten af te schaffen; Ik ben niet gekomen om die af te schaffen, maar te vervullen.